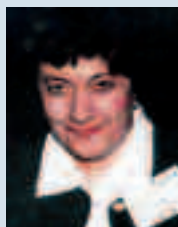

Karine Danielyan, Armenië. Over Principe 13 betreffende het versterken van democratische instellingen op alle niveaus

Vijf jaar met het Earth Charter in Armenië: de ontwikkeling van democratische instellingen

Karine Danielyan

behaalde het kandidaatsexamen biologie en is doctor in de geografie. Ze is nu docent aan de International Academy of Ecology

en tevens hoogleraar aan Yerevan State University. Tevens is ze voorzitter van de Association for Sustainable Human Development van het United Nations Environment Program National Committee van Armenië. Ook was ze minister van Milieu in Armenië.

Opgedragen aan de nagedachtenis van Maximo Kalaw

In Armenië beschouwt men het Earth Charter als een document dat nauw verbonden is met het volk, omdat Armeense burgers actief deelnamen aan discussies over een eerste ontwerp voor het document, omdat ze debatteerden, hun ideeën naar voren brachten en zagen dat deze werden opgenomen in de nieuwe versies van het Earth Charter. Daarom geven de studenten, die het Earth Charter bestudeerden aan de Yerevan State University, er tegenwoordig lezingen over. Meer dan vijf jaar heeft de jongerenafdeling van de Association for Sustainable Human Development gewerkt met scholen en ecologische zomerkampen georganiseerd. Het Earth Charter neemt altijd een speciale plaats in bij alle lezingen en discussies over en wedstrijden in componeren, schilderen en het maken van posters.

De Associatie publiceerde het Earth Charter vier keer, inclusief brochures die, naast de tekst van het Charter, artikelen en beschouwingen erover bevatten, geschreven door bekende politieke en openbare figuren en Armeense journalisten. De brochures bevatten ook Armeense vertalingen van artikelen van twee leden van het Earth Charter Steering Committee, professor Steven Rockefeller en mevrouw Kamla Chowdhry. De afgelopen acht jaar heeft de Associatie talloze congressen, vergaderingen en rondetafelconferenties gehouden over kwesties van duurzame ontwikkeling op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau. Daarbij stond altijd het thema van het Earth Charter op de agenda.

De versie voor kinderen van het Earth Charter, die door de Associatie werd ontwikkeld, werd driemaal herdrukt; het laatste boekje werd gepubliceerd in de vorm van een bericht van de Associatie. Ook is er door kinderen een toneelstuk over het Earth Charter opgevoerd.

Eind 2004 vervaardigden we een Earth Charter-poster die bedoeld was om de nauwe band tussen het document en het volk te laten zien. We beschouwen het Earth Charter-proces als een uniek voorbeeld van 'werken vanuit de basis': beginnend met discussies in plaatselijke gemeenschappen, plaatselijke en nationale niet-gouvernementele organisaties (NGO's), universiteiten, tot aan de Wereldtop in Johannesburg. Vervolgens zien we hoe het wordt aangenomen door de United Nations Educational,

Scientific and Cultural Organization (UNESCO) en tenslotte hoe het wordt opgenomen in het tenuitvoerleggingsplan voor de UN Decade of Education for Sustainable Development, als een van de belangrijkste werktuigen voor een dergelijk onderwijs.

Principe 13 luidt: "Versterk de democratische instellingen op alle niveaus, en zorg voor transparant en verantwoordelijk bestuur, volledige deelname aan besluitvorming en toegang tot het recht." De periode waarin deze ideologie van het Earth Charter werd verspreid in staten die nog maar kort onafhankelijk waren, viel samen met de overgangperiode, begin jaren negentig, toen onze landen onafhankelijk werden van de Sovjet-Unie en democratiseringsprocessen die de principes van de mensenrechten vastlegden, het bewustzijn en de betrokkenheid van de burgermaatschappij deden toenemen. De voortgang van deze processen ging met veel moeilijkheden gepaard.

Tot de documenten die werden beïnvloed door de ideeën en principes van het Charter behoren *Sustainable Development Concept of the Republic of Armenia* (2002); *Main Principles and Approaches of the Sustainable Development Concept for South Caucasus* (2002); en ook *Guidelines on Local Agendas 21 for Cities of Countries in Transitio* (2003), waarin Armenië, Azerbeidzjan en Georgië als voorbeeld worden genoemd. Deze drie documenten, die vooral gericht zijn op de vorming en rol van de burgermaatschappij en deel-

name van burgers aan de besluitvorming, worden op grote schaal verspreid in Armenië en de zuidelijke Kaukasus in het algemeen, en worden veel gebruikt.

De bepalingen van Principe 13 van het Earth Charter komen overeen met de grondslagen van de Aarhus Convention. In 2003-2004 werd een programma van de Europese Unie voor de toepassing van deze conventie uitgevoerd in zes uit de Sovjet-Unie voortgekomen landen, waaronder Armenië. De Associatie nam actief deel aan dit programma; tijdens de in het kader van het programma gehouden trainingen verspreidden we het Charter en trokken we tijd uit voor de presentatie ervan. Tenslotte organiseerde de Associatie in oktober 2004 een rondetafelconferentie in het parlement over kwesties die te maken hebben met duurzame ontwikkeling. Parlementsleden en deskundigen ontvingen brochures met de tekst van het Charter en posters.

Bescheiden maar tastbare resultaten zijn al behaald bij het gemeentebestuur van Razdan, de tweede stad van Armenië, waar we in 2004 een rondetafelconferentie over het Earth Charter hielden. Het gemeentebestuur is een goede partner geworden bij alle daaropvolgende manifestaties en programma's die te maken hadden met duurzame ontwikkeling. Aan de Universiteit van Razdan werd de afgelopen vier jaar een reeks colleges gegeven over duurzame ontwikkeling (gebaseerd op tekstboeken, gepubliceerd door de Associatie en de Staatsuniversiteit van Yerevan). In het kader van deze colleges bestuderen de studenten ook het Earth Charter. Het is dus niet zo vreemd dat Razdan de enige stad van Armenië is en de eerste in de zuidelijke Kaukasus, die zich officieel heeft aangesloten bij de European Union of Sustainable Cities en bij de International Council of Local Environmental Initiatives (ICLEI).

Momenteel is men in Armenië bezig met het opstellen van een nieuwe grondwet. Er zijn discussies geweest in commissies, bestaande uit vertegenwoordigers

van maatschappelijke instellingen. In het parlement is de discussie nog steeds gaande. Als het parlement de nieuwe grondwet goedkeurt, zal er eind 2005 een referendum over worden gehouden. Dankzij actief lobbyen van de NGO-sector slaagden wij erin om in het grondwetsontwerp voorzieningen voor duurzame ontwikkeling te laten opnemen en artikelen die de milieurechten vastleggen van de burgers, waaronder het recht op toegang tot informatie over het milieu. Deze artikelen ontbreken in de huidige grondwet; die bevat alleen algemene artikelen over recht op informatie en vrijheid van meningsuiting. Een en ander betekent een belangrijke wijziging in de inhoud van onze grondwet, die zal doorwerken op vele andere niveaus. Het hele proces verliep nog niet perfect, maar de burgers waren er meer dan ooit bij betrokken.

We hebben nu gedurende enkele jaren het Earth Charter gebruikt als een middel om onze jeugd meer bewust te maken van de uitdaging waar we voor staan. Hierdoor denkt deze generatie nu vrijer en zijn ze meer bereid tot steun aan democratische waarden in het algemeen en milieudemocratie in het bijzonder.

Tegelijkertijd vormt de chaos van de overgangperiode een ernstige belemmering voor de invoering van de principes van duurzame ontwikkeling. Sociaal-economische problemen, drastische toename van inkomensverschillen en de absolute macht van een nieuw opgekomen elite zijn niet bepaald bevorderlijk voor de vorming van democratische instellingen, en vaak zijn democratiseringsprocessen en de vorming van een gezonde burgermaatschappij slechts oppervlakkig. Economen zien dit verschijnsel als typisch gevolg van de overgangperiode en de hiermee samenhangende aanvankelijke opeenhoping van kapitaal. Ik hoop dus maar, dat deze ingewikkelde en moeilijke periode snel voorbij zal zijn en dat we erin slagen om democratische veranderingen en een echte overgang naar duurzame ontwikkeling op gang te brengen. Het staat wel

vast dat onderwijs een sleutelrol zal spelen bij het opbouwen van een zelfstandig en blijvend democratisch Armenië.

In 1991, toen Armenië zich tot een onafhankelijke en zelfstandige staat verklaarde, bevonden we ons in de situatie dat we ons land vanuit het niets moesten opbouwen, maar met het voordeel van hoogopgeleide burgers. Onafhankelijk Armenië kwam in 1992 terecht in een overgangperiode, die geleidelijk belangrijke veranderingen bracht op economisch, sociaal, politiek, institutioneel en psychologisch gebied. Om een open en democratische maatschappij en een vrijemarkteconomie te ontwikkelen, voerde Armenië belangrijke politieke, economische en institutionele hervormingen door. De vestiging van democratische instellingen, het aanvaarden van een wettelijk kader en constitutionele garanties voor mensenrechten en fundamentele vrijheden, en het instellen van een modern openbaar bestuur waren noodzakelijke voorwaarden om te breken met het oude systeem en te bouwen aan een nieuwe, democratische samenleving.

De democratisering verloopt echter vrij traag en in vele opzichten voldoet Armenië nog niet aan internationaal geaccepteerde democratische principes. De burgermaatschappij van Armenië heeft nog een lange weg te gaan om een 'krachtige waakhond' te worden, die toezicht uitoefent op de machtsverhoudingen in het land. Aan de andere kant zijn de opeenvolgende regeringen van onafhankelijk Armenië er tot op heden niet in geslaagd om op elk gebied de prioriteiten en ontwikkelingsstrategieën vast te stellen.

In 1999, in het kader van het project Lobbyen voor een beleid van duurzame ontwikkeling in Armenië, gaven we een tweedelige editie uit van *Towards Sustainable Development in Armenia*, waarin het ontwerp voor het Earth Charter voor het eerst werd gepubliceerd in Armenië. Daarna nam de Associatie – naast vele andere activiteiten – deel aan de online-conferentie

over het Earth Charter-overleg en hield nationale gedachtewisselingen over het Earth Charter. We hebben een aantal congressen gehouden in Yerevan en verschillende andere plaatsen in ons land. Zelf heb ik het Earth Charter opgenomen in mijn colleges over duurzame ontwikkeling.

Een heel interessante opmerking van een van mijn studenten wil ik u niet onthouden: "Het is gevaarlijk voor ons land om blind te vertrouwen op het Earth Charter en het direct in werking te stellen. We hebben immers slechte ervaringen: we waren het eerste volk dat het christendom aanvaardde als officiële godsdienst en daar hebben we tweeduidend jaar voor moeten boeten. Eeuwenlang zijn we afgeslacht en eiste men dat wij het christelijke geloof afzwoeren. We hoopten dat de wereld de genocide van 1915 zou erkennen; noch van onze moordenaars, noch van hun nakomelingen hebben we ooit een 'het spijt ons' gehoord." We kregen zelfs geen morele genoegdoening. Hoe kunnen we ons dan, met zo'n bezwaard en gekwetst hart, een gelijkwaardig deel van de verenigde wereldgemeenschap voelen? En toch is dat niet alleen ons probleem – het is een moreel probleem van de hele mensheid. Hetzelfde idee wordt onder woorden gebracht door de beroemde filmregisseur Taron Kaplanyan: "We hebben nog steeds een ernstig probleem met de wereldgemeenschap (...)" Ik begrijp mijn studenten en ik begrijp mijn vriend Taron, maar ik hoop dat we ook deze hindernis zullen nemen en onszelf, als we van deze pijn zijn verlost, een gelijkwaardig deel van de moderne mensheid zullen voelen.

Ik ben er zeker van dat de komende United Nations Decade of Education for Sustainable Development een belangrijke rol gaat spelen in positieve veranderingen voor ons land. Gecoördineerd door onze Associatie hebben NGO's in Armenië, Azerbeidzjan en Georgië voor deze Decade een actieplan ontwikkeld, waarbij het Earth Charter een speciale rol heeft in het systeem van formeel en informeel onderwijs.

De Associatie is van plan om samen met het Center of Constitutional Rights en het Aarhus Center een rondetafelconferentie te organiseren over duurzame ontwikkeling, met steun van de Organization for Security and Cooperation in Europa. Deze rondetafelconferentie zal worden gehouden in het gebouw van het constitutionele hof, voor leden en deskundigen van het hof en ook voor rechters van de republiek Armenië. Bij de presentaties en discussies zal speciale aandacht worden besteed aan kwesties die betrekking hebben op de participatie van de burgers en toegang tot het recht.

Het Earth Charter wachten vele hindernissen, vooral van morele aard. Toch ben ik er zeker van dat alles afhangt van ons, van elke bewoner van de aarde. Verdere bescherming van onze opmerkelijke planeet met zijn ongelooflijke harmonie voor volgende generaties hangt af van ons niveau van moraliteit. Zullen we dit doel bereiken, of zullen we de basis van ons bestaan vernietigen en als soort verdwijnen? De biosfeer zal natuurlijk blijven; hij zal zich herstellen en zijn ontwikkeling voortzetten, maar zonder ons.

Het is moeilijk om de rol en betekenis van het Earth Charter te schatten of te meten, maar in Armenië heeft het een aanzienlijke invloed. Ik ben er erg gelukkig mee dat het Earth Charter verkondigt: "De aarde, ons thuis, wordt bezielde door een unieke levensgemeenschap" (Preambule, tweede alinea). We zijn verplicht om de door het Earth Charter aangegeven weg te nemen; er is geen alternatief. En moge God ons helpen alle hindernissen onderweg te overwinnen. ●